

EEN ONBEKEND GEBLEVEN OUDE WIJNGAARDSLAKKENPOPULATIE

door

L.J.M. Butot

Rijksinstituut voor Natuurbeheer - Leersum

Ons medelid Drs. B.Z. Salomé wees mij in zijn brief van 10 november 1978 op het boek van Kl. Sierksma: Muiderberg, voorpost van Het Gooi. Uitgegeven door het Comité Oud-Muiderberg, te Muiderberg in 1976. Daarin begint op p. 99 een hoofdstuk: Een Oud Beroemde en Verwonderingswaardige Echo, waarin bericht wordt over een tussen 1625-1630 gebouwde muur, die nisschien niets met de echo van doen heeft omdat in 1613 al op luid geroepen vragen werd geantwoord met meer dan een herhaling van de laatste lettergreep, door een stem die uit de grond scheen te komen volgens de dichter Jan de Marre in 1746:

Een kille schrik ryt door de leden,
Wanneer een stem, die Rustryks lonner pryst,
Voor onze voeten, uit de grond, naar de ooren ryst,
En baauwt den spreker na in alle omstandigheden.

Sierksma neemt op p. 100 een langadenig verhaal van J.F. Martinet over, dat deze Meester der vrye konsten, Doctor in de Wysgeerte, Lid van de Hollandsche Maatschappij der Weetenschappen te Haarlem en Predikant te Zutphen publiceerde in zijn te Amsterdam, by Johannes Allart 1779 verschenen 4e deel van de "Katechismus der Natuur". Op p. 102 geeft Sierksma zijn aantekeningen bij Martinet's verhaal: "De vele Wijnstokken" zullen tot gevolg gehad hebben dat tot voor kort - en nisschien nu nog wel - onkele zeldzame Wijngaardslakken (Escargots) in levendenlijve in het struikgewas voorkwamen en men in elk geval er vrij veel lege slakkenhuizen van vindt.

Sierksma citeerde de tekst van Martinet blijkbaar uit het eveneens door hem vermeldde Kinderboekje "Leerzaam Mengelwerk voor de Jeugd" (Leiden, 1811). Ik zocht vergeefs naar de becommentaricerde passage over Wijnstokken en Wijngaardslakken. Dus ging ik bij Martinet zelf te rade in de hoop daar iets over de Wijngaardslakken van Muiderberg te weten te komen. Tevergeefs echter. Ook Martinet schrijft op p. 378 alleen naar: Veele Wynstokken en één Abrikoosboom, aan de Noordweste zyde daar tegen (de muur) geplant, beslaan dien geheel. Vyftien voeten ten Noorden agter deesen Muur staat eene Hegge, die twee of drie voeten boven denzelven uitsteekt, en eenige roeder verder vindt men hooge Boonen. Martinet heeft zijn kennis van vrienden: (p. 381) "Toen ik onlangs met eenen Gelcerden Vriend, Mr. G. van Hasselt, over Echo's praatende, toevallig het eerste bericht hiervan door Hen vernam, liet myn Beroep my niet toe (hoezeer ik brandde van Nieuwsgierigheid) om eene reis, onderzoekshalve, derwaards te doen: weshalven ik besloot den Ed. Heer Willen Hooft te Amsterdam te verzoeken, my eene volkomen' beschryving daarvan te willen geeven, om ze U mede te deelen, ...". Deze Willen Hooft heeft zelfs "den konstlievenden Heer Jacobus Verstegen" met zich genomen "om eene Tekening van alles, ten Uwen betere verstande, op de plaats zelve te maaken". Geen woord over wijngaardslakken, ook niet van deze Heren. Toch heeft Martinet een schelpenverzameling gehad, zoals hij in een der delen van de Katechismus vertelde, en blijkens zijn verhalen over de Mollusken in delen 2 en 3 had hij ook daarvoor belangstelling en hij slaat de landslakken niet over.

Ik ben elke keer opnieuw verwonderd, dat de oude bronnen veelal steeds zwijgen over de consumptie van Wijngaardslakken in Nederland.

Het is verleidelijk, ook al hebben de vele wijnstokken, zoals dat ook uit mijn opstel over Antonie van Leeuwenhoek en zijn wijngaard slakken (De Levende Natuur 70(1973): 174-182) naar voren kwan, niets met onze slakken van doen, toch naar te concluderen dat Muiderberg gevoegd moet worden bij het nog maar korte rijtje van oude wijngaardslakkenpopulaties die tot in onze dagen zijn blijven bestaan. Dit doen we dan op gezag van Sierksna, ook al ontbreekt het documentatiemateriaal nog in onze Musea. Daarom: Wie bevestigt alsnog dit voorkomen op de voormalige Hofstede Rustryk (ook wel buitenplaats Hofrust genoemd) te Muiderberg?

De Echo stijgt in belangrijkheid in alle door Sierksna geciteerde literatuur boven de wijngaardslak uit. Daar Sierksna de wijngaardslak "zeldzaam" noemt en het woord "Escargots" neerschrijft (ter verduidelijking) meent te mogen aannemen, dat hij, wanneer hij in de bestudeerde oude literatuur over deze dieren iets had gevonden, dit wel zou hebben meegenomen in zijn tekst. Hij deelt alleen maar mee, dat "men in elk geval er vrij veel lege slakkenhuizen van vindt". Ik hoop maar dat onder het beroemde "men" Sierksna zelf schuilgaat. Zoals het er nu staat moet het bewijs nog geleverd worden en blijft de mededeling niet meer dan een bewering.

De Hofstede Rustryk werd afgebroken. De echo en de muur bestaan nog, en als we Sierksna mogen geloven waren de wijngaardslakken tenminste als lege huizen in 1976 nog aanwezig. De plaats heet nu "het Echobos".